

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

POMOC POSTPENITENCJARNA
POMOC SPOŁECZNA
LOKALE SOCJALNE

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	1
Skazany opuszczający zakład karny ma prawo ubiegać się o pomoc materialną.....	1
Pomoc ze środków Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej.....	2
Pomoc udzielana przez Ośrodki Pomocy Społecznej	5
Lokale socjalne	8

WSTĘP

Okres do 6 miesięcy przed przewidywanym warunkowym zwolnieniem lub przed wykonaniem kary stanowi, w miarę potrzeby, czas niezbędny na przygotowanie skazanego do życia po zwolnieniu, zwłaszcza dla nawiązania kontaktu z kuratorem sądowym lub stowarzyszeniami, fundacjami, organizacjami oraz instytucjami, których celem jest **pomoc w społecznej readaptacji skazanych**, a także z kościołami i związkami wyznaniowymi oraz osobami godnymi zaufania.

Okres ten ustala, za zgodą skazanego, komisja penitencyjna. Może go również wyznaczyć sąd penitencyjny w postanowieniu o udzieleniu lub odmowie warunkowego zwolnienia, jeżeli uzna to za niezbędne (art. 164 § 1 i 2 Kodeksu karnego wykonawczego).

W tym czasie skazany powinien, w miarę możliwości, odbywać karę we właściwym zakładzie karnym położonym najbliżej przyszłego miejsca stałego pobytu. Można mu także zezwolić na opuszczenie zakładu karnego, łącznie na czas do 14 dni, na przykład w celu podejmowania starań o uzyskanie po zwolnieniu odpowiednich możliwości zamieszkania i pracy. Na opuszczenie zakładu można zezwolić skazanemu, którego postawa w czasie odbywania kary uzasadnia przypuszczenie, że poza zakładem karnym będzie przestrzegał porządku prawnego. Zezwolenia udziela dyrektor zakładu karnego.

Jeżeli skazany nie posiada dokumentu tożsamości, administracja zakładu karnego podejmuje czynności niezbędne do otrzymania przez niego takiego dokumentu. Skazany ma obowiązek współdziałania w tym zakresie.

SKAZANY OPUSZCZAJĄCY ZAKŁAD KARNY MA PRAWO UBIEGAĆ SIĘ O POMOC MATERIALNĄ

Skazanemu zwalnianemu z zakładu karnego lub aresztu śledczego, który nie dysponuje wystarczającymi środkami własnymi i nie ma zapewnionych na wolności dostatecznych środków utrzymania, dyrektor zakładu karnego może udzielić pomocy pieniężnej w chwili zwolnienia w wysokości do 1/3 przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia pracowników lub jej odpowiedni ekwiwalent (art. 166 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego).

Dyrektor jednostki penitencjarnej nie ma takiego obowiązku. Każdy wniosek skazanego rozpatrywany jest indywidualnie, na podstawie analizy sytuacji osobistej, rodzinnej, materialnej i zdrowotnej osadzonego.

Jeżeli decyzja odmowna została podjęta w wyniku nieuwzględnienia wniosku skazanego, podlega ona zaskarżeniu do sądu penitencjarnego na podstawie art. 7 kkw. Decyzję sprzeczną z prawem może także uchylić Dyrektor Okręgowej Służby Więziennej albo Dyrektor Generalny Służby Więziennej.

Zakład karny może ponadto udzielić skazanemu opuszczającemu mury jednostki penitencjarnej pomocy doraźnej w postaci: odzieży i obuwia stosownego do pory roku, biletów do miejsca zamieszkania, artykułów żywnościowych na czas podróży, artykułów rehabilitacyjnych, lekarstw, okularów, poradnictwa (np. adres najbliższego miejsca zamieszkania Ośrodka Pomocy Społecznej, stowarzyszeń i fundacji, które statutowo zajmują się pomocą dla byłych więźniów).

Administracja więzienna wydaje wychodzącemu na wolność dokumenty, odzież i inne przedmioty oraz pieniądze z depozytu, jeżeli nie zostały zatrzymane albo zajęte w drodze zabezpieczenia lub egzekucji, aktualne wyniki badań lekarskich, zaświadczenie o zatrudnieniu w czasie pobytu w zakładzie karnym, zaświadczenie o odbywaniu nauki oraz uzyskanych kwalifikacjach zawodowych.

Dyrektor zakładu karnego zwalniając skazanego, udziela mu także informacji o możliwościach uzyskania niezbędnej pomocy.

POMOC ZE ŚRODKÓW FUNDUSZU POMOCY POSTPENITENCJARNEJ

Fundusz Pomocy Postpenitencjarnej służy udzielaniu pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i ich rodzinom. Zasady udzielania pomocy skazanym opuszczającym zakłady karne i areszty śledcze reguluje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 września 2015 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (Dz. U. z 2015 r., poz. 1544) – dalej nazywane „rozporządzeniem”.

Pomocy ze środków Funduszu udziela się z urzędu lub na wniosek osoby zainteresowanej.

Osoba pozbawiona wolności lub **opuszczająca zakład karny** powinna **wystąpić z wnioskiem do dyrektora zakładu karnego**, w którym przebywa. Po opuszczeniu zakładu karnego, wniosek należy złożyć **do kuratora zawodowego** dla dorosłych właściwego dla miejsca pobytu osoby zwolnionej. Także do kuratora powinna występować rodzina osoby skazanej. Kuratorzy zawodowi działają przy sądach rejonowych.

Wniosek powinien zawierać uzasadnienie wskazujące, jakiej pomocy oczekuje osoba go składająca. Należy także załączyć dokumenty potwierdzające okoliczności w nim wskazane. Osoby zwolnione z zakładu karnego powinny przedstawić także dokument zwolnienia.

Jeżeli wniosek nie spełnia tych warunków, w szczególności jeżeli nie jest wystarczająco uzasadniony, wnioskodawca może zostać wezwany do jego uzupełnienia. Do czasu uzupełnienia wniosku nie będzie rozpatrywany.

ZGODNIE Z § 30 UST. 1 ROZPORZĄDZENIA WYSTĘPUJĄC O POMOC POSTPENITENCJARNĄ, SKAZANY MOŻE UBIEGAĆ SIĘ PRZED WSZYSTKIM O:

1. pokrycie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielenie schronienia w ośrodku dla bezdomnych,
2. okresową dopłatę do kosztów utrzymania lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego, do którego posiada tytuł prawny, czyli bieżących zobowiązań czynszowych i opłat za energię cieplną i elektryczną oraz gaz, wodę, opał, odbiór nieczystości stałych i płynnych,
3. uzyskanie porad prawnych, a także z zakresu promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej,
4. uczestnictwo w kursach i szkoleniach podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pokrycie kosztów egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe,
5. uczestniczenie w programach podnoszących kompetencje społeczne, mających na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza przemocy, w tym przemocy w rodzinie oraz uzależnieniom,
6. pokrycie kosztów zakupu materiałów, narzędzi, wyposażenia oraz urządzeń niezbędnych do realizacji programów wymienionych w pkt 5,
7. pokrycie kosztów związanych ze specjalistycznym leczeniem lub rehabilitacją leczniczą oraz uzyskaniem orzeczeń o niepełnosprawności, jej stopniu oraz niezdolności do pracy,

8. pokrywanie kosztów transportu specjalnego, zgodnie ze wskazaniami lekarskimi lub przejazdów do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy, zwłaszcza wykonywanej nieodpłatnie,
9. pokrywanie kosztów związanych z uzyskaniem dowodu osobistego oraz innych dokumentów niezbędnych do uzyskania pomocy,
10. pomoc rzeczową w postaci:
 - żywności lub bonów żywnościowych,
 - odzieży, bielizny, obuwia, środków czystości i higieny osobistej lub bonów towarowych,
 - biletów komunikacji publicznej,
 - leków, środków opatrunkowych i sanitarnych, wyrobów medycznych, w tym protez, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych,
 - pomocy naukowych, dydaktycznych, książek i materiałów biurowych,
 - niezbędnych przedmiotów wyposażenia domowego lub innych przedmiotów użytku osobistego ułatwiających funkcjonowanie społeczne w miejscu zamieszkania lub pobytu, zwłaszcza dla osób niepełnosprawnych,
 - materiałów, narzędzi i wyposażenia niezbędnego do uczestnictwa w szkoleniu zawodowym, wykonywaniu wyuczonego zawodu albo prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek.

Pomocy ze środków funduszu udziela się osobom objętym okresem przygotowania do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, o którym mowa w art. 164 kkw, odpowiednio do ustalonych w nim potrzeb związanych z przygotowaniem do readaptacji społecznej skazanego. W ramach tego programu ustala się także formę, czas trwania i warunki pomocy.

Pomoc, o której mowa w § 30 ust. 1 pkt 3-6 i 9 rozporządzenia może być udzielana osobom nieobjętym okresem przygotowania do życia po zwolnieniu z zakładu karnego wskazanym w art. 164 kkw.

Pomocy udziela się przez okres niezbędny dla zrealizowania jej celów. Czas ten nie może jednak przekroczyć 3 miesięcy od chwili zwolnienia z zakładu karnego. W wyjątkowych przypadkach, takich jak choroba lub czasowa niezdolność do pracy, może być przedłużony do 6 miesięcy.

W odniesieniu do pomocy udzielanej rodzinom osób pozbawionych wolności okresy te liczą się od chwili osadzenia członka rodziny w zakładzie karnym.

POMOC UDZIELANA PRZEZ OŚRODKI POMOCY SPOŁECZNEJ

Osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej pomocy udzielają ośrodki pomocy społecznej w miejscu ich zamieszkania. Zasady i tryb udzielania wsparcia z pomocy społecznej reguluje ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. 2015 poz 163).

ABY OTRZYMAĆ POMOC PIENIĘŻNĄ NALEŻY SPEŁNIĆ ŁĄCZNIE DWA WARUNKI:

1. Znajdować się w trudnej sytuacji finansowej. Oznacza to przede wszystkim spełnienie tzw. kryterium dochodowego, tzn. miesięczny dochód nie może przekroczyć:
 - w przypadku osoby samotnie gospodarującej - 634 zł,
 - w przypadku osoby gospodarującej w rodzinie - 514 zł na osobę,
 - w przypadku rodziny - sumy kwoty kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Kryterium dochodowe ulega zmianie co trzy lata. Wskazane powyżej zostało ustalone rozporządzenie Rady Ministrów z 14 lipca 2015 r., które weszło w życie z dniem 1 października 2015 r.

2. musi występować co najmniej jeden z poniżej wymienionych powodów lub inna okoliczność uzasadniająca udzielenie pomocy społecznej, tj.:
 - ubóstwo,
 - sieroctwo,
 - bezdomność,
 - bezrobocie,
 - niepełnosprawność,
 - długotrwała lub ciężka choroba,
 - przemoc w rodzinie,
 - potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
 - bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,

- o trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- o alkoholizm lub narkomania.

Aby otrzymać, świadczenia, należy złożyć podanie do właściwego Ośrodka Pomocy Społecznej. Przed wydaniem decyzji, pracownik socjalny przeprowadza wywiad środowiskowy, w czasie którego m.in. odwiedza zainteresowanego i ustala jego sytuację rodzinną i majątkową. Jeżeli Ośrodek wyda decyzję odmowną można złożyć od niej odwołanie do Samorządowego Kolegium Odwoławczego w nieprzekraczalnym terminie 14 dni od otrzymania decyzji.

Ustawa o pomocy społecznej przewiduje następujące formy pomocy finansowej:

ZASIŁEK STAŁY.

Zasiłek stały przysługuje:

1. pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej (634 zł)
2. pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie (514 zł).

ZASIŁEK STAŁY USTALA SIĘ W NASTĘPUJĄCEJ WYSOKOŚCI:

1. w przypadku osoby samotnie gospodarującej – różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 604 zł miesięcznie (zasiłek stały w pełnej wysokości, tj. 604 zł może otrzymać osoba całkowicie niezdolna do pracy z powodu wieku lub inwalidztwa, samotnie gospodarująca, która nie ma żadnego dochodu własnego).
2. w przypadku osoby w rodzinie – różnicy między kryterium dochodowym na osobę w rodzinie (514 zł) a dochodem na osobę w rodzinie.
Kwota zasiłku stałego nie może być niższa niż 30 zł miesięcznie.

ZASIŁEK OKRESOWY

Zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego:

- o osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej,

- o rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny.

Zasiłek okresowy ustala się:

1. w przypadku osoby samotnie gospodarującej – do wysokości różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 418 zł miesięcznie;
2. w przypadku rodziny – do wysokości różnicy między kryterium dochodowym rodziny a dochodem tej rodziny.

Kwota zasiłku okresowego nie może być niższa niż 20 zł miesięcznie.

Okres, na jaki jest przyznawany zasiłek, ustala ośrodek pomocy społecznej na podstawie okoliczności sprawy.

ZASIŁEK CELOWY

Ten zasiłek jest wypłacany w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, np.:

- o na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia,
- o zakup opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego,
- o drobne remonty i naprawy w mieszkaniu,
- o koszty pogrzebu.

Osobom bezdomnym i innym pozbawionym dochodu oraz ubezpieczenia zdrowotnego może być przyznany zasiłek celowy na pokrycie części lub całości wydatków na świadczenia zdrowotne.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe może być przyznany :

- o specjalny zasiłek celowy w wysokości nieprzekraczającej odpowiednio kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej lub rodziny – bezzwrotnie,
- o zasiłek okresowy, zasiłek celowy lub pomoc rzeczową – pod warunkiem zwrotu całości lub części kwoty zasiłku lub wydatków na pomoc rzeczową.

POZAMATERIALNE FORMY POMOCY

- o pomoc w formie pieniężnej lub rzeczowej w celu ekonomicznego usamodzielnienia w formie jednorazowego zasiłku celowego lub nieoprocentowanej pożyczki,
- o poradnictwo specjalistyczne – prawne, psychologiczne, i rodzinne – bez względu na dochód,
- o schronienie, posiłek i niezbędne ubranie,
- o osoba bezdomna może zostać objęta indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności polegającym na wspieraniu osoby bezdomnej w rozwiązywaniu jej problemów życiowych, rodzinnych i mieszkaniowych oraz pomocy w zdobyciu pracy,

- o osoba samotna, która z powodu wieku, choroby lub z innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jej nie posiada, może otrzymać pomoc w formie usług opiekuńczych.

LOKALE SOCJALNE

Osoby nieposiadające tytułu prawnego do żadnego lokalu, mogą ubiegać się o lokal mieszkaniowy z zasobów gminy. Zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych członków wspólnoty samorządowej jest zadaniem własnym gminy. Gmina jest zobowiązana do zapewnienia osobom o niskich dochodach lokali socjalnych. Zasady przyznawania mieszkań z zasobów gminy są uregulowane w uchwałach poszczególnych gmin (miast). Informacje o nich można uzyskać w urzędach miasta i gminy (np. listownie).

Warunki uzyskania lokalu socjalnego są następujące:

- o osoba ubiegająca się nie posiada tytułu prawnego do innego lokalu,
- o dochody nie przekraczają kryterium dochodowego określonego w uchwale rady gminy.

Organ stanowiący gminy, ustala także kryteria wyboru osób, z którymi zostaną zawarte umowy najmu lokali mieszkalnych.

Gminy przyznają lokale socjalne tylko swoim mieszkańcom. Chodzi tu o osoby trwale związane z gminą, tj. stale zamieszkujące na jej terenie. Miejszem zamieszkania osoby jest miejscowość, w której dana osoba przebywa z zamiarem stałego pobytu. O charakterze pobytu decydują okoliczności faktyczne wskazujące na jej zamiar rzeczywisty, a nie np. tylko zameldowanie na pobyt stały lub czasowy na terenie danej gminy.

We wniosku o przyznanie lokalu socjalnego należy:

- o zamieścić swoje dane osobowe,
- o opisać ostatnie, tj. przed osadzeniem, warunki mieszkaniowe,
- o wykazać, że jest się mieszkańcem gminy.

Jeżeli wniosek zostaje rozpatrzony pozytywnie, wnioskodawcę umieszcza się na liście oczekujących na najem lokalu. Zawarcie umowy, a tym samym możliwość w nim zamieszkania, następuje zwykle po upływie kilku miesięcy lub nawet lat od wydania decyzji. Wynika to z ograniczonej liczby lokali i dużej liczby oczekujących. Jeżeli zostanie wydana decyzja odmowna można złożyć od niej odwołanie do Samorządowego Kolegium Odwoławczego w nieprzekraczalnym terminie 14 dni od otrzymania decyzji.

Pomoc postpenitencjarna. Pomoc społeczna. Lokale socjalne.
Warszawa 2015

Opracowanie:
Zespół Wstępnej Oceny Wniosków w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich

Wydawca:
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
Al. Solidarności 77, 00-090 Warszawa

www.rpo.gov.pl
Infolinia Obywatelska: 800 676 676

infolinia obywatelska
800 676 676

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

Aleja Solidarności 77

00-090 Warszawa

www.rpo.gov.pl

biurorzecznika@rpo.gov.pl